

DOI 10.31558/2519-2949.2025.3.4

УДК 351.746.1+355.433:327.8(470)

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0000-0412-7656>**Мойко С. О., Воєнна академія імені Євгенія Березняка**ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0006-5032-593X>**Максименко О. М., Міністерство оборони України**ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0009-4483-8116>**Скиба Є. В., Міністерство оборони України**

КОРЕЛЯЦІЯ ПРОЦЕСІВ ФОРМУВАННЯ ВОЄННО-ПОЛІТИЧНИХ ІНТЕРЕСІВ РФ ТА ПОЛІТИКО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПРИВАТНИХ ВІЙСЬКОВИХ КОМПАНІЙ

У статті здійснюється спроба політологічного аналізу поглядів вищого військово-політичного керівництва РФ щодо використання приватних військових компаній (ПВК) як інструменту реалізації зовнішньополітичних цілей країни. Визначено, що у російському науковому дискурсі щодо проблематики національної безпеки домінує думка про те, що система управління воєнною організацією держави в РФ не відповідає вимогам до ведення сучасних мережецентричних війн і потребує модернізації, зокрема в контексті отримання можливості управління не лише силовими структурами РФ, але й інститутами громадянського суспільства і бізнес-ресурсами. Встановлено, що у низці нормативно-правових та інших документів стратегічного планування РФ визначено використання російським урядом регулярних та іррегулярних збройних формувань, у тому числі за межами території країни, для досягнення зовнішньополітичних цілей. Виявлено пряму кореляцію між ініціативами щодо законодавчого унормування діяльності ПВК в РФ та знаковими подіями в еволюції цих структур. З'ясовано, що усі законодавчі ініціативи щодо унормування діяльності ПВК в РФ носили реактивний характер і, ймовірно, були спрямовані на попередження можливих негативних реакцій суспільства на суперечливі з точки зору законодавства ситуації, включаючи питання соціальних гарантій, відповідальності за вчинені злочини та правопорушення тощо. Доведено, що процес унормування діяльності ПВК свідомо відставав від реалій їх використання у конфліктних регіонах для того, щоб не створювати офіційних прецедентів на включення відповідних структур до складу суб'єктів воєнної організації держави. Підсумовано, що з погляду на те, що застосування конвенційних збройних сил чітко регулюється як на національному, так і на міжнародному рівні, наявність ресурсного потенціалу ПВК дає можливість обійти норми міжнародного права. Воєнна політика РФ щодо застосування сили концептуально фіксує можливість перекладати відповідальність держави за ескалацію ситуації або початок війни на плечі субконвенційних акторів.

Ключові слова: воєнно-політичні інтереси, гібридні загрози, національна безпека, приватні військові компанії, асиметричні заходи.

Постановка проблеми. Розроблення методичних підходів до оцінювання ролі приватних військових компаній (ПВК) у досягненні зовнішньополітичних цілей держави аксіоматично має ґрунтуватись на виявленні у стратегічних доктринальних документах сфери її національної безпеки ключових позицій щодо особливостей декларованих способів досягнення результату, які уряд вважає обґрунтованими у межах певної парадигми. Для більшості суб'єктів міжнародних відносин ці межі визначаються нормами міжнародного права, чого не можна сказати про країни, які проголошують зовнішньополітичними цілями переформатування наявної системи міжнародних відносин. Наприклад, по відношенню до Росії політологи здебільшого зосереджуються на вивченні специфіки дискурсу її ключових документів щодо умов застосування ядерної зброї як способу зовнішньополітичного впливу [1; 2; 3; 4].

Не відкидаючи важливості аналізу відповідних загроз, потрібно також звертати увагу як на

необхідність своєчасного виявлення спроможностей противника щодо використання всього комплексу інструментів впливу на міжнародній арені, так і щодо розширення меж допустимого люфту застосування конвенційних, асиметричних та гібридних способів досягнення власних цілей.

Аналіз останніх досліджень. Стратегічне планування у сфері національної безпеки є окремим напрямом наукових студій політології та державного управління. Концептуалізація документів у цій галузі має свої закономірності та є процесом, який потребує часу на оцінку нових викликів і загроз національним інтересам. При цьому необхідно констатувати, що особливості самого процесу стратегічного планування в РФ мало досліджені як у світі, так і в Україні. Частіше публікуються лише коментарі до опублікованих документів [1; 5; 6] або аналітичні викладки стосовно специфіки їх дискурсу щодо умов застосування ядерної зброї або гібридних технологій як способу зовнішньополітичного впливу [2; 3]. Навіть в умовах повномасштабної війни наукове співтовариство звертає недостатньо уваги на особистості та інституції, які здійснюють вплив на прийняття стратегічних документів в Росії, а також інструментарій, на який робить ставку противник в оцінюванні свого потенціалу. Відповідно, постає проблема виявлення таких інструментів для ідентифікації загроз національним інтересам України на ранніх стадіях.

Мета статті - на основі кореляційного аналізу концептуалізації та стратегічного оформлення воєнно-політичних інтересів РФ і процесу політико-правового й інституційного обґрунтування такого явища як приватні військові компанії визначити функціональну роль ПВК у системі воєнно-політичних засобів силового впливу РФ на безпекове середовище.

Методологія порівняльного аналізу дозволяє виявити у доктринально-концептуальних документах зовнішньої політики РФ такі позиції, які є підтвердженням тенденції до розширення суб'єктності військової організації держави та воєнно-політичних засобів силового впливу РФ в умовах конфронтації.

Виклад основного матеріалу. У той час як НАТО зосередилася на розвитку спроможностей проводити антитерористичні та антиповстанські операції у період після “холодної” війни, Російська Федерація в рамках широкомасштабної програми відродження сектора безпеки та оборони продовжувала інвестувати і модернізувати свій потенціал для ведення політичної війни, який включав нові організаційні структури, політику, доктрину і тактику [7]. Більше того, російський уряд швидко інтегрував у свій арсенал засобів політичної війни новітні технології (наприклад, кіберспроможності, соціальні медіа, мобільні технології тощо) і використовував низку проксі-структур у якості мультиплікатора сили (force multiplier) [8]. У результаті Москва отримала асиметричну перевагу над НАТО, зокрема в концептуальному просторі між миром і війною [7]. Нижче наведено огляд нормативно-правових та інших документів стратегічного планування, якими визначено використання російським урядом регулярних та іррегулярних збройних формувань, у тому числі за межами території РФ, для досягнення зовнішньополітичних цілей.

Проаналізуємо в цьому контексті “Стратегію національної безпеки РФ” (2021). Затверджена указом президента РФ від 02.07.2021 № 400 Стратегія національної безпеки РФ є дещо доповненою версією попередньої стратегії від 31.12.2015. У документі прописано положення про формування багатополосного світового порядку на тлі зниження привабливості західної моделі розвитку, втрати лідерства країн колективного Заходу, і, як наслідок, виникнення нових центрів сили регіонального і глобального рівня, а також формування нових правил і принципів світоустрою. З урахуванням вищевказаного, однією з цілей зовнішньої політики РФ є зміцнення своїх позицій як одного з глобальних центрів сили [9], у тому числі за рахунок посилення своїх спроможностей (внутрішньої стабільності, економічного, політичного, воєнного та духовного потенціалу).

Аналогічно до Воєнної доктрини у Стратегії національної безпеки РФ визначено ряд загроз і викликів національній безпеці країни, серед яких:

- визначення низкою країн Росії загрозою або військовим противником;
- підривна діяльність певних держав, спрямована на активізацію дезінтеграційних процесів на просторі СНД;
- спроби ізоляції Росії та розірвання її зв'язків з традиційними союзниками;
- застосування проти РФ та її партнерів санкційної політики;
- використання інформаційного простору для втручання у внутрішні справи держави;
- політика недружніх держав щодо цілеспрямованого розмивання традиційних цінностей;
- викривлення світової історії та місця Росії в ній;
- підвищення ролі іноземних держав у використанні несприятливого соціально-економічного

становища для радикалізації протестного руху і сприяння відцентровим процесам у російському суспільстві [9].

Слід зауважити, що досягнення цілей оборони держави передбачається здійснювати в рамках реалізації воєнної політики шляхом удосконалення воєнної організації держави, форм і способів застосування збройних сил, а також інших військ, військових формувань і органів з метою, у тому числі, захисту національних інтересів РФ за межами її території. При цьому російське керівництво декларує своє право на вжиття заходів як симетричного, так і асиметричного характеру для попередження та / або недопущення повторення у майбутньому недружніх дій іноземних держав, що можуть становити загрозу суверенітету і територіальній цілісності країни [9].

Серед основних завдань, які необхідно вирішити для досягнення цілей зовнішньої політики РФ, звертають на себе увагу наступні:

- надання союзникам і партнерам підтримки при вирішенні ними питань, пов'язаних із забезпеченням безпеки і оборони, а також нейтралізації спроб зовнішнього втручання в їх внутрішні справи;
- захист прав та інтересів громадян РФ і російських компаній за кордоном;
- розвиток воєнно-політичного і військово-технічного співробітництва з іноземними державами [10].

Як показує досвід, зазначені завдання успішно вирішуються за рахунок використання потенціалу ПВК.

Однак варто зазначити, що у новій редакції Стратегії відсутні погляди РФ на внутрішньополітичні процеси в Україні та конфлікт на Сході нашої держави. У попередній версії документу від 2015 р. США та ЄС звинувачувалися у підтримці “антиконституційного державного перевороту в Україні”, що мав наслідком поглиблення розколу українського суспільства, збройний конфлікт і, як наслідок, перетворення України на довгостроковий осередок нестабільності у безпосередній близькості до кордонів Росії [10].

Специфічним документом з точки зору обґрунтування застосування воєнної сили є “Концепція зовнішньої політики РФ” (2023 р.) [11]. Вперше про необхідність прийняття нової концепції зовнішньої політики РФ йшлося у грудні 2021 р., проте широкомасштабне вторгнення Росії в Україну, що мало наслідком прискорення процесів трансформації системи міжнародної безпеки, ймовірно, змусило російське вище військово-політичне керівництво доопрацювати документ відповідно до нових реалій.

Ключовим наративом Концепції є ідея про зіткнення цивілізацій, де РФ прагне відігравати роль окремого гравця геополітичного рівня. Автори документа позиціонують Росію як окреме культурно-цивілізаційне формування, яке завдяки “тисячолітній державності”, “визначальній” ролі у Другій світовій війні, особливому статусу в низці впливових міжнародних інституцій, суттєвому військовому, ресурсному та економічному потенціалу претендує на позицію окремого глобального центру сили. У Концепції Росія представлена як “євразійська” та “євро-тихоокеанська” держава, центр, навколо якого формується окрема культурно-цивілізаційна спільнота “русского міра”.

В контексті зазначеного Концепція визначає низку цілей для російського уряду, зокрема: посилення геополітичного впливу Росії;

державне сприяння мовній і культурній ідентифікації російського народу, а також захисту прав російськомовної діаспори (наприклад, популяризація концепцій “руського світу” (“русского міра”)).

На думку російського дослідника І. Зевелева, між 2012 і 2016 рр. російський уряд ефективно змішав концепції зі сфер національної ідентичності та культури, оборони та безпеки, зовнішньої політики та міжнародних відносин, що призвело до “здавалося б ірраціонального злиття наративів національної ідентичності, дискурсу міжнародної та внутрішньої безпеки” [12].

Спираючись на попередні версії, Концепція зовнішньої політики визначає роль російського уряду щодо сприяння розвитку систем інформаційної безпеки для протидії іноземним інформаційним та психологічним впливам, зокрема спробам підриву внутрішньополітичної стабільності та розмивання традиційних російських духовно-моральних цінностей [11].

Варто відзначити, що незважаючи на заяви вищого військово-політичного керівництва Росії про прихильність до норм міжнародного права, зокрема щодо поваги до територіальної цілісності та незалежності держав, права на самостійне визначення власного розвитку, невтручання у внутрішні справи та вирішення конфліктів політико-дипломатичними засобами, у Концепції задекларовано наміри і напрями відстоювання своїх інтересів, що де-факто суперечать вищевказаним нормам.

У документі міститься зобов'язання російської держави надавати підтримку своїм союзникам і партнерам (включаючи квазідержавні утворення), зокрема щодо забезпечення їх безпеки і сталого розвитку, сприяння їх добровільному об'єднанню з Росією тощо незалежно від міжнародного визнання або членства у міжнародних організаціях.

Концепція також містить вимоги щодо міжнародного визнання юрисдикції Росії над окупованими територіями.

В контексті права на самооборону, в документі акцентується увага на потребі нарощування політико-дипломатичних зусиль для запобігання застосуванню військової сили всупереч положенням Статуту ООН, але в той же час визнається можливість вжиття “симетричних і асиметричних заходів” у відповідь на недружні дії іноземних держав або їх об'єднань, що загрожують територіальній цілісності РФ [11].

Аналогічно, в контексті дотримання принципу невтручання у внутрішні справи держав, в числі пріоритетів у відносинах з країнами т. зв. “близького зарубіжжя” документом передбачено запобігання “інспіруванню “кольорових революцій” та “інших спроб” втручання у внутрішні справи союзників і партнерів РФ” [11].

Особливу увагу доцільно приділити аналізу Воєнної доктрини РФ (2014). У цьому документі, що був прийнятий на заміну документа від 2010 року, розглядається широкий спектр загроз і ризиків для РФ. Наприклад, у доктрині зазначається, що хоча широкомасштабна війна тепер менш імовірна, військові ризики та загрози перемістилися в інформаційний простір і “внутрішню сферу” (тобто внутрішній контекст Росії) [13].

Доктрина чітко визначає розширення та втручання НАТО, а також спроби неназваних іноземних організацій повалити і дестабілізувати законні та союзні уряди і держави (зокрема за допомогою використання інформаційних та комунікаційних технологій) як значну і постійно зростаючу загрозу суверенітету і територіальній цілісності Росії.

Хоча іноземні юридичні особи і союзні уряди не були чітко визначені в доктрині, низка аналітиків відзначає, що формулювання було чітким посиланням на демонстрації Євромайдану в Україні та передбачуване втручання Заходу [6]. Доктрина також обговорює природу сучасного конфлікту, який характеризується комплексним застосуванням військових і невійськових засобів, а також використанням сил спеціальних операцій, фінансованих з-за кордону політичних груп і неурядових організацій, нерегулярних сил і приватних військових компаній з метою дестабілізації внутрішньополітичної обстановки в державі. У доктрині також стверджується, що традиційні військові засоби в основному були замінені непрямими та асиметричними підходами і застосуванням одночасного тиску в усіх сферах навколишнього середовища вглиб країни інтересу [5].

Таким чином, аналіз російських стратегічних доктринальних документів свідчить про претензії офіційної Москви на статус глобального центру сили за рахунок посилення військового, ресурсного та економічного потенціалу, а також вжиття симетричних і асиметричних заходів (включаючи дії військового, військово-технічного чи гібридного характеру) для забезпечення національної безпеки і досягнення зовнішньополітичних цілей. Разом з тим, у документах відсутні прямі посилання на конкретні сили і засоби, які Кремль планує використовувати для реалізації поставлених завдань.

На відомчому рівні важливо проаналізувати Федеральний закон від 9 листопада 2009 р. N 252-ФЗ “Про внесення змін до Федерального закону “Про оборону””, який було розроблено з урахуванням досвіду російсько-грузинської війни 2008 року. Він встановлює механізм, що дозволяє оперативно використовувати формування ЗС РФ за кордоном, а також розширює перелік підстав для їх застосування.

Так, за рішенням президента РФ, ці формування можуть бути використані для виконання низки завдань, зокрема:

- відбиття збройного нападу на формування ЗС РФ, інші війська або органи РФ, дислоковані за межами території РФ;
- відбиття або запобігання збройному нападу на іншу державу, яка звернулася до РФ з відповідним проханням;
- захисту громадян РФ за межами РФ від збройного нападу на них;
- боротьби з піратством та забезпечення безпеки судноплавства [14].

Слід зауважити, що до прийняття цього документа російське законодавство дозволяло використання ЗС РФ за кордоном лише відповідно до міжнародних договорів та з метою боротьби з тероризмом.

Таким чином, можна вважати, що прийняття вищезазначеного закону стало черговим етапом реалізації геополітичних амбіцій РФ щодо набуття статусу одного зі світових центрів сили, вперше заявлених у т. зв. “Мюнхенській промові” В. Путіна [15]. Цей документ по суті легалізував використання Кремлем військової сили для реалізації своїх зовнішньополітичних амбіцій.

Крім зазначених вище нормативно-правових документів варто звернути увагу на спільне фундаментальне дослідження Центру воєнно-політичних досліджень Московського державного інституту міжнародних відносин МЗС РФ і акціонерного товариства “Концерн повітряно-космічної оборони “Алмаз-Антей” “Стратегічне планування міжнародних відносин” 2016 року [16], в якому розглядаються теоретичні основи методології стратегічного прогнозування міжнародних відносин і зовнішньополітичного планування, фіксуються тенденції розвитку міжнародних відносин і пропонується конкретна стратегія Росії щодо забезпечення своєї національної безпеки з точки зору найбільш ймовірного сценарію розвитку міжнародних відносин.

У практичній частині монографії автори дають оцінку потенціалів держав і коаліцій, цивілізаційних і національних можливостей, фіксують основні тенденції сучасного світового розвитку і описують динаміку розвитку основних суб’єктів міжнародної системи: локальних людських цивілізацій, держав і коаліцій.

Застосовувавши розроблену методологію довгострокового планування, автори оцінили основні загрози національній безпеці РФ, військові загрози та особливості військових конфліктів у прогнозований період і дійшли висновку, що найбільш ймовірним сценарієм розвитку міжнародної обстановки до середини XXI ст. є глобальне військово-силове протиборство. Виходячи з цього сценарію і спираючись на методологію зовнішньополітичного планування автори пропонують своє бачення стратегії Росії. Зокрема, вони вважають, що однією з основних тенденцій розвитку сучасної міжнародної обстановки є поява нових міжнародних інституцій, які зможуть взяти на себе функції держави (як, наприклад, ПВК) або приховано сприяти цим функціям. Прогнозується посилення впливу таких недержавних акторів світової політики, які перетворюються на конкурентів провідних держав світу і зможуть відігравати як самостійну роль, так і виконувати функції “хмарного противника”, виступаючи у якості опонента одній державі при підтримці іншої [16. С. 698].

Порівнюючи воєнну організацію Росії та колективного Заходу (рис. 1), дослідники приходять до висновку, що кардинальною перевагою останньої є т. зв. “резерв” у вигляді недержавних інститутів (ПВК, товариств, асоціацій тощо) та інших інститутів реалізації людського капіталу (вищих навчальних закладів, соціальних мереж, фондів), які створюють так зване “поле переваги” [16. С. 691] (ЛЧЦ – локальна людська цивілізація (рос. – локальная человеческая цивилизация)).

Рисунок 1. Порівняння воєнних організацій РФ та колективного Заходу [16. С. 690]

Таким чином, на думку дослідників, система управління воєнною організацією держави в РФ не відповідає вимогам до ведення сучасних мережецентричних війн і потребує модернізації, зокрема в контексті отримання можливості управління не лише силовими структурами РФ, але й інститутами громадянського суспільства і бізнес-ресурсами, надаючи їм при цьому усі види забезпечення [16].

У зазначеному контексті звертає на себе увагу виступ колишнього члена Державної ради РФ В. Жириновського на зустрічі президента РФ В. Путіна з депутатами Державної думи РФ у м. Ялта (ТОТ АР Крим) 14 серпня 2014 року, де він відмітив можливість створення та використання для участі у бойових діях на Сході України добровольчих формувань, включаючи ті, які будуть укомплектовані особовим складом з числа злочинців, які відбувають покарання у пенітенціарних установах Росії [17].

Слід зауважити, що активне обговорення питання унормування діяльності ПВК почалося ще у

квітні 2012 року після виступу тодішнього прем'єр-міністра РФ В. Путіна зі звітом щодо діяльності уряду РФ за 2011 рік, під час якого він назвав ПВК "...інструментом реалізації національних інтересів без прямої участі держави" [18]. Це дало поштовх для розроблення відповідної нормативно-правової бази.

Станом на жовтень 2024 року на розгляд Державної Думи РФ було подано чотири проекти законодавчих актів щодо діяльності ПВК [19-22], які розкривали різні аспекти функціонування цих формувань, від створення, реєстрації та комплектування до повноважень і розформування.

Як показано нижче (табл. 1), можна провести пряму кореляцію між ініціативами щодо законодавчого унормування діяльності ПВК в РФ та знаковими подіями в еволюції цих структур.

Табл. 1.

Зв'язок між ініціативами законодавчого унормування діяльності ПВК в РФ та знаковими подіями в еволюції цих структур

Події	Законодавчі ініціативи
11.04.2012 – виступ прем'єр-міністра РФ В. Путіна зі звітом щодо діяльності уряду РФ за 2011 рік, під час якого він назвав ПВК "...інструментом реалізації національних інтересів без прямої участі держави" [18]	24.04.2012 – внесення депутатом Державної думи РФ О.В. Митрофановим проекту федерального закону №62015-6 "Про державне регулювання створення та діяльності приватних військових компаній" [19]
14.07.2014 – знищення ПВК "Вагнер" воєнно-транспортного літака ПС ЗС України Іл-76МД з особовим складом у районі аеропорту м. Луганськ.	22.10.2014 – внесення депутатом Державної думи РФ Г.С. Носовком проекту федерального закону № 630327-6 "Про приватні військово-охоронні компанії" [20]
19.10.2015 – перші втрати ПВК "Вагнер" у САР	14.12.2015 - внесення депутатом Державної думи РФ Г.С. Носовком проекту федерального закону № 952777-6 "Про приватну військово-охоронну діяльність" [21]
07.02.2018 – знищення ЗС США підрозділу ПВК "Вагнер" у районі н.п. Дейр-ез-Зор (САР)	Лютий 2018 – внесення депутатом Державної думи РФ С.М. Міроновим проекту федерального закону "Про приватну військову і військово-охоронну діяльність" [22]
Березень 2022 – залучення ПВК "Вагнер" до штурмових дій проти Сил оборони України	Березень 2022 – повторне внесення депутатом Державної думи РФ С.М. Міроновим проекту федерального закону "Про приватну військову і військово-охоронну діяльність" [22]

З вищенаведеного стає зрозумілим, що процес унормування діяльності ПВК свідомо відставав від реалій їх використання у конфліктних регіонах для того, щоб не створювати офіційних прецедентів на включення відповідних структур до складу суб'єктів воєнної організації держави. Усі законодавчі ініціативи з цього питання носили реактивний характер і, ймовірно, були спрямовані на попередження можливих негативних реакцій суспільства (зокрема, осіб, які мають відношення до ПВК) на суперечливі з точки зору законодавства ситуації, включаючи питання соціальних гарантій, відповідальності за вчинені злочини та правопорушення тощо.

Проте усі зазначені вище законопроекти були відхилені як урядом РФ, так і низкою інших державних органів (Міністерством оборони, Міністерством закордонних справ, Генеральною прокуратурою та Міністерством юстиції) і силових відомств (Росгвардією та ФСБ) [23] з посиланням на низку статей Конституції РФ, які передбачають мораторій держави на застосування збройної сили [24], а також потенційну загрозу національній безпеці держави унаслідок передбаченої окремими законопроектами можливості для громадян іноземної держави бути співробітниками російських ПВК [21], що може бути використано терористичними або організованими злочинними угрупованнями, іноземними розвідувальними органами тощо для здійснення протиправної діяльності на шкоду національним інтересам РФ.

Таким чином, станом на сьогодні законодавче регулювання діяльності ПВК в Росії відсутнє, а єдиним нормативно-правовим актом, який містить термін "приватні військові компанії" є Воєнна доктрина РФ, яка визначає діяльність іноземних ПВК в районах, прилеглих до державного кордону РФ і кордонів її союзників, однією з основних зовнішніх воєнних небезпек, а участь у воєнних діях іррегулярних збройних формувань і ПВК – особливістю сучасних військових конфліктів [13].

На додаток до вищезазначеного, 05 жовтня 2023 року на засіданні міжнародного дискусійного клубу "Валдай" В. Путін заявив, що в Росії немає і не було ПВК, оскільки немає відповідного законодавства [25].

Висновки. Отже, процес унормування діяльності ПВК свідомо відставав від реалій їх

використання у конфліктних регіонах для того, щоб не створювати офіційних прецедентів на включення відповідних структур до складу суб'єктів воєнної організації держави. Тим самим формувався гібридний інструмент зовнішньополітичного впливу.

Оскільки межі застосування конвенційних збройних сил чітко регулюються, то наявність ресурсного потенціалу ПВК дає можливість обійти норми міжнародного права. Воєнна політика РФ щодо застосування сили концептуально фіксує можливість перекладати відповідальність держави за ескалацію ситуації або початок війни на плечі субконвенційних акторів.

Аналіз стратегічних документів та заяв офіційних представників вищого воєнно-політичного керівництва РФ непрямо підтверджує той факт, що готуючись до агресії та експансії, уряд оцінював ресурси ПВК як складову воєнного потенціалу країни.

Бібліографічний список:

1. Ярмоленко В.В. Щодо нової редакції Стратегії національної безпеки Російської Федерації. *Національний інститут стратегічних досліджень*. Липень, 2021. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2021-07/nova-strategiya-rf.pdf>.
2. Evans A., Wolkov N., Harward C., Hird K., Barros G. Russian Offensive Campaign Assessment. *ISW Press*. June 21, 2024. URL: <https://www.understandingwar.org/backgrounder/russian-offensive-campaign-assessment-june-21-2024>.
3. SIPRI Yearbook 2024: Armaments, Disarmament and International Security. Oxford University Press. 2024. URL: <https://www.sipri.org/sites/default/files/YB24%2007%20WNF.pdf>.
4. Об Основах государственной политики Российской Федерации в области ядерного сдерживания : Указ Президента Российской Федерации от 02.06.2020 г. № 355. *Сетевые ресурсы Президента РФ*. URL: <http://kremlin.ru/acts/bank/45562> (archieved 26-07-2025. URL: <https://web.archive.org/save/http://kremlin.ru/acts/bank/45562>).
5. Russia's national security strategy and military doctrine and their implications for the EU. *European Parliament*. 2017. URL: http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2017/578016/EXPO_IDA%282017%29578016_EN.pdf.
6. Pynnoniemi K. Russia's national security strategy: Analysis and conceptual evolution. *The Journal of Slavic Military Studies*. 31(2). 2018. URL: <https://doi.org/10.1080/13518046.2018.1451091>.
7. Trevithick J. New US Army manual shows it's worries about Russia's hybrid warfare tactics. *The Drive*. September 26, 2017. URL: <https://www.twz.com/14647/new-us-army-manual-shows-its-worried-about-russias-hybrid-warfare-tactics>.
8. Graja C. SOF and the future of global competition. *CNA*. May, 2019. URL: https://www.cna.org/CNA_files/PDF/DCP-2019-U-020033-Final.pdf.
9. Стратегия национальной безопасности Российской Федерации : утв. Указом Президента РФ от 2 июля 2021 г. № 400. *Информационно-правовой портал "Гарант.ру"*. 6 июля 2021. URL: <https://www.garant.ru/products/ipo/prime/doc/401325792/> (archieved 26-07-2025. URL: <https://web.archive.org/web/20250726200733/https://www.garant.ru/products/ipo/prime/doc/401325792/>).
10. Стратегия национальной безопасности Российской Федерации : утв. Указом Президента РФ от 31 декабря 2015 г. № 683. *Официальный интернет-портал правовой информации*. 31.12.2015. URL: <http://www.publication.pravo.gov.ru/Document/View/0001201512310038> (archieved 26-07-2025. URL: <https://web.archive.org/web/20250726201005/http://www.publication.pravo.gov.ru/Document/View/0001201512310038>).
11. Концепция внешней политики Российской Федерации : утв. Указом Президента РФ от 31 марта 2023 г. № 229. *Сетевые ресурсы Президента РФ*. URL: <http://kremlin.ru/acts/news/70811> (archieved 26-07-2025. URL: <https://web.archive.org/web/20250726201327/http://kremlin.ru/acts/news/page/105>).
12. Zevelev I. Russian national identity and foreign policy. *Centre for Strategic and International Studies*. December 12, 2016. URL: <https://www.csis.org/analysis/russian-national-identity-and-foreign-policy>.
13. Военная доктрина Российской Федерации. *Министерство иностранных дел РФ*. 25.12.2014. URL: https://www.mid.ru/ru/foreign_policy/official_documents/1584621 (archieved 26-07-2025. URL: https://web.archive.org/web/20250726201540/https://www.mid.ru/ru/foreign_policy/official_documents/1584621).
14. О внесении изменений в Федеральный закон "Об обороне" : Федеральный закон от 9 ноября 2009 г. N 252-ФЗ. *Сетевые ресурсы Президента РФ*. URL: <http://kremlin.ru/acts/bank/30093> (archieved 26-07-2025. URL: <https://web.archive.org/web/20250726201607/http://kremlin.ru/acts/bank/30093>).
15. В. Путин. Выступление на XLIII Мюнхенской конференции по вопросам политики безопасности 10 февраля 2007 года. *Сетевые ресурсы Президента РФ*. 10 февраля 2007 года. URL: <http://special.kremlin.ru/events/president/transcripts/24034> (archieved 26-07-2025. URL: <https://web.archive.org/web/20250726201757/http://special.kremlin.ru/events/president/transcripts/24034>).
16. Стратегическое прогнозирование международных отношений : кол. монография / под ред. А. И.

Подберезкина, М. В. Александрова; [А. И. Подберезкин и др.]; *Моск. гос. ин-т междунар. отношений (ун-т) М-ва иностр. дел Рос. Федерации, Центр военно-политических исследований*. М.: МГИМО–Университет, 2016. 743 с. URL: <https://viperson.ru/articles/fundamentalnoe-issledovanie-tsvpi-o-strategicheskoy-prognostirovaniy-mezhdunarodnyh-otnosheniy> (archieved 26-07-2025. URL:

<https://web.archive.org/web/20250726202026/https://viperson.ru/articles/fundamentalnoe-issledovanie-tsvpi-o-strategicheskoy-prognostirovaniy-mezhdunarodnyh-otnosheniy>)

17. Пророческая речь Жириновского. *Новый русский топ*. 03.03.2024. URL:

<https://atnews.org/prorocheskaya-rech-zhirinovskogo/> (archieved 26-07-2025. URL:

<https://web.archive.org/web/20250726202348/https://atnews.org/prorocheskaya-rech-zhirinovskogo>).

18. Председатель Правительства Российской Федерации В.В.Путин выступил в Государственной Думе с отчётом о деятельности Правительства Российской Федерации за 2011 год. *Интернет-портал Правительства Российской Федерации*. 11.04.2012. URL: <http://archive.government.ru/special/docs/18671/photolents.html> (archieved 26-07-2025. URL:

<https://web.archive.org/web/20250726202844/http://archive.government.ru/special/docs/18671/photolents.html>).

19. Проект Федерального закона № 62015-6 “О государственном регулировании создания и деятельности частных военных компаний”. Кроссплатформенная справочная правовая система “КонсультантПлюс”. URL: <https://www.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc&base=PRJ&n=94830#gRVh5sU2G4dcPbj21> (archieved 26-07-2025. URL:

<https://web.archive.org/web/20250726204253/https://www.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc&base=PRJ&n=94830#gRVh5sU2G4dcPbj21>).

20. Проект Федерального закона № 630327-6 “О частных военно-охранных компаниях”.

Кроссплатформенная справочная правовая система “КонсультантПлюс”. URL:

<https://www.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc&base=PRJ&n=124445#8PwVt0UwhspDoEbO1> (archieved 26-07-2025. URL:

<https://web.archive.org/web/20250726203217/https://www.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc&base=PRJ&n=124445#8PwVt0UwhspDoEbO1>).

21. Проект Федерального закона № 952777-6 “О частной военно-охранной деятельности”.

Кроссплатформенная справочная правовая система “КонсультантПлюс”. URL:

<https://www.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc&base=PRJ&n=139674&cacheid=5DB8D219052C909BECFC9B3C352D765D&mode=splus&rnd=TwXpw#BcdZt0UqM5IG0Snr> (archieved 26-07-2025. URL:

<https://web.archive.org/web/20250726203308/https://www.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc&base=PRJ&n=139674&cacheid=5DB8D219052C909BECFC9B3C352D765D&mode=splus&rnd=TwXpw#BcdZt0UqM5IG0Snr>).

22. Проект Федерального закона “О частной военной и военно-охранной деятельности”. Справедливая Россия. URL: <https://www.spravedlivo.ru/11956410/> (archieved 26-07-2025. URL:

<https://web.archive.org/web/20250726203605/https://www.spravedlivo.ru/11956410/>).

23. Имангулова Г.Р., Сейитлиева Г.М. Анализ российского законодательства по легализации частных военных охранных компаний. *International Journal of Humanities and Natural Sciences*, vol. 4-3 (67), 2022. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/analiz-rossiyskogo-zakonodatelstva-po-legalizatsii-chastnyh-voennyh-ohrannyh-kompaniy/viewer> (archieved 26-07-2025. URL:

<https://web.archive.org/web/20250726203652/https://cyberleninka.ru/article/n/analiz-rossiyskogo-zakonodatelstva-po-legalizatsii-chastnyh-voennyh-ohrannyh-kompaniy>).

24. Конституция РФ. Принята всенародным голосованием 12 декабря 1993 г. (с изменениями от 1 июля 2020 г.). URL: <http://www.constitution.ru/> (archieved 26-07-2025. URL:

<https://web.archive.org/web/20250726203911/http://www.constitution.ru/>).

25. Путин высказался о статусе ЧВК в России. *Lenta.Ru*. 14.12.2023. URL:

<https://lenta.ru/news/2023/12/14/putin-vyskazalsya-o-statuse-chvk-v-rossii/> (archieved 26-07-2025. URL:

<https://web.archive.org/web/20250726205107/https://lenta.ru/news/2023/12/14/putin-vyskazalsya-o-statuse-chvk-v-rossii/>).

References:

1. Yarmolenko V.V. (2021). Shchodo novoi redaktsii Ctratehii natsionalnoi bezpeky Rosiiskoi Federatsii.

Natsionalnyi instytut stratehichnykh doslidzhen. Lypen. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2021-07/nova-strategiya-rf.pdf>.

2. Evans A., Wolkov N., Harward C., Hird K., Barros G. Russian Offensive Campaign Assessment. *ISW Press*. June 21, 2024. URL: <https://www.understandingwar.org/background/russian-offensive-campaign-assessment-june-21-2024>.

3 SIPRI Yearbook 2024: Armaments, Disarmament and International Security. Oxford University Press. 2024. URL: <https://www.sipri.org/sites/default/files/YB24%2007%20WNF.pdf>.

4. Ob Osnovakh gosudarstvennoy politiki Rossiyskoy Federatsii v oblasti yadernogo sderzhivaniya : Ukaz Prezidenta Rossiyskoy Federatsii ot 02.06.2020 g. # 355. Setevyie resursyi Prezidenta RF. URL: <http://kremlin.ru/acts/bank/45562> (archieved 26-07-2025. URL:

<https://web.archive.org/save/http://kremlin.ru/acts/bank/45562>).

5. Russia's national security strategy and military doctrine and their implications for the EU. (2017). European Parliament.. URL: http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2017/578016/EXPO_IDA%282017%29578016_EN.pdf.

6. Pynnoniemi K. (2018). Russia's national security strategy: Analysis and conceptual evolution. *The Journal of Slavic Military Studies*. 31(2). URL: <https://doi.org/10.1080/13518046.2018.1451091>.

7. Trevithick J. New US Army manual shows it's worries about Russia's hybrid warfare tactics. The Drive. September 26, 2017. URL: <https://www.twz.com/14647/new-us-army-manual-shows-its-worried-about-russias-hybrid-warfare-tactics>.

8. Graja C. SOF and the future of global competition. CNA. May, 2019. URL: https://www.cna.org/CNA_files/PDF/DCP-2019-U-020033-Final.pdf.

9. Strategyia natsyonalnoi bezopasnosti Rossiyskoy Federatsii : utv. Ukazom Prezidenta RF ot 2 iyulia 2021 g. # 400. Informatsyonno-pravovoi portal "Garant.ru". July 6, 2021. URL:

<https://www.garant.ru/products/ipo/prime/doc/401325792/> (archieved 26-07-2025. URL: <https://web.archive.org/web/20250726200733/https://www.garant.ru/products/ipo/prime/doc/401325792/>).

10. Stratehiya natsyonalnoi bezopasnosti Rossyiskoi Federatsyy : utv. Ukazom Prezidenta RF ot 31 dekabria 2015 g. # 683. Ofitsyalnyi internet-portal pravovoi informatsyi. Dec. 31, 2015. URL:

<http://www.publication.pravo.gov.ru/Document/View/0001201512310038> (archieved 26-07-2025. URL: <https://web.archive.org/web/20250726201005/http://www.publication.pravo.gov.ru/Document/View/0001201512310038>).

11. Kontseptsyia vneshnei politiki Rossyiskoi Federatsyi : utv. Ukazom Prezidenta RF ot 31 marta 2023 g. # 229. Setevye resursy Prezidenta RF. URL: <http://kremlin.ru/acts/news/70811> (archieved 26-07-2025. URL: <https://web.archive.org/web/20250726201327/http://kremlin.ru/acts/news/page/105>).

12. Zevelev I. Russian national identity and foreign policy. Centre for Strategic and International Studies. December 12, 2016. URL: <https://www.csis.org/analysis/russian-national-identity-and-foreign-policy>.

13. Voennaia doktrina Rossiyskoi Federatsyi. Ministerstvo inostrannykh del RF. Dec. 25, 2014. URL: https://www.mid.ru/ru/foreign_policy/official_documents/1584621 (archieved 26-07-2025. URL: https://web.archive.org/web/20250726201540/https://www.mid.ru/ru/foreign_policy/official_documents/1584621).

14. O vnesenii izmeneniy v Federalnyi zakon "Ob oborone" : Federalnyi zakon ot 9 noiabria 2009 g. 3 252-FZ. Setevye resursy Prezidenta RF. URL: <http://kremlin.ru/acts/bank/30093> (archieved 26-07-2025. URL: <https://web.archive.org/web/20250726201607/http://kremlin.ru/acts/bank/30093>).

15. V. Putin. Vystuplenie na XLIII Miunkhenskoi konferentsyi po voprosam politiki bezopasnosti 10 fevralia 2007 goda. Setevye resursy Prezidenta RF. Feb. 10, 2007. URL:

<http://special.kremlin.ru/events/president/transcripts/24034> (archieved 26-07-2025. URL: <https://web.archive.org/web/20250726201757/http://special.kremlin.ru/events/president/transcripts/24034>).

16. Stratehicheskoe prognozirovaniye mezhdunarodnykh otnosheniy : kol. monohrafiya / pod red. A. Y. Podberezkina, M. V. Aleksandrova; [A. Y. Podberezkin y dr.]; Mosk. gos. un-t mezhdunar. otnoshenii (un-t) M-va inostr. del Ros. Federatsyi, Tsentr voenno-politicheskikh issledovaniy. M.: MGIMO–Universitet, 2016. 743 p. URL: <https://viperson.ru/articles/fundamentalnoe-issledovanie-tsvpi-o-strategicheskome-prognozirovanii-mezhdunarodnykh-otnosheniy> (archieved 26-07-2025. URL: <https://web.archive.org/web/20250726202026/https://viperson.ru/articles/fundamentalnoe-issledovanie-tsvpi-o-strategicheskome-prognozirovanii-mezhdunarodnykh-otnosheniy>).

17. Prorocheskaia rech Zhirinovskoho. Novyi russkii top. March 03, 2024. URL: <https://atnews.org/prorocheskaya-rech-zhirinovskogo/> (archieved 26-07-2025. URL: <https://web.archive.org/web/20250726202348/https://atnews.org/prorocheskaya-rech-zhirinovskogo/>).

18. Predsedatel Pravitelstva Rossiyskoy Federatsii V.V.Putin vystupil v Gosudarstvennoy Dume s otchiotom o deyatelnosti Pravitelstva Rossiyskoy Federatsii za 2011 god. Internet-portal Pravitelstva Rossiyskoy Federatsii. April 11, 2012. URL: <http://archive.government.ru/special/docs/18671/photolents.html> (archieved 26-07-2025. URL: <https://web.archive.org/web/20250726202844/http://archive.government.ru/special/docs/18671/photolents.html>).

19. Proekt Federalnogo zakona # 62015-6 "O gosudarstvennom regulirovanii sozdaniya i deyatelnosti chastnykh voennykh kompaniy". Krossplatformennaya spravochneya pravovaya sistema "KonsultantPlus". URL: <https://www.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc&base=PRJ&n=94830#gRVh5sU2G4dcPbj21> (archieved 26-07-2025. URL: <https://web.archive.org/web/20250726204253/https://www.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc&base=PRJ&n=94830#gRVh5sU2G4dcPbj21>).

20. Proekt Federalnogo zakona # 630327-6 "O chastnykh voenno-ohrannykh kompaniyah". Krossplatformennaya spravochneya pravovaya sistema "KonsultantPlus". URL: <https://www.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc&base=PRJ&n=124445#8PwVt0UwhspDoEbO1> (archieved 26-07-2025. URL: <https://web.archive.org/web/20250726203217/https://www.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc&base=PRJ&n=124445#8PwVt0UwhspDoEbO1>).

21. Proekt Federalnogo zakona # 952777-6 "O chastnoy voenno-ohrannoy deyatel'nosti". Krossplatformennaya spravoch'naya pravovaya sistema "KonsultantPlus". URL: <https://www.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc&base=PRJ&n=139674&cacheid=5DB8D219052C909BECFC9B3C352D765D&mode=splus&rnd=TwXpw#BcdZt0UqM5IG0Snr> (archieved 26-07-2025. URL: <https://web.archive.org/web/20250726203308/https://www.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc&base=PRJ&n=139674&cacheid=5DB8D219052C909BECFC9B3C352D765D&mode=splus&rnd=TwXpw#BcdZt0UqM5IG0Snr>).
22. Proekt Federalnogo zakona "O chastnoy voennoy i voenno-ohrannoy deyatel'nosti". Spravedlivaya Rossiya. URL: <https://www.spravedlivo.ru/11956410/> (archieved 26-07-2025. URL: <https://web.archive.org/web/20250726203605/https://www.spravedlivo.ru/11956410/>).
23. Imangulova G.R., Seyitlieva G.M. Analiz rossiyskogo zakonodatel'stva po legalizatsii chastnykh voennykh ohrannykh kompaniy. International Journal of Humanities and Natural Sciences, vol. 4-3 (67), 2022. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/analiz-rossiyskogo-zakonodatel'stva-po-legalizatsii-chastnykh-voennykh-ohrannykh-kompaniy/viewer> (archieved 26-07-2025. URL: <https://web.archive.org/web/20250726203652/https://cyberleninka.ru/article/n/analiz-rossiyskogo-zakonodatel'stva-po-legalizatsii-chastnykh-voennykh-ohrannykh-kompaniy>).
24. Konstitutsiya RF. Prinyata vsenarodnyim golosovaniem 12 dekabrya 1993 g. (s izmeneniyami ot 1 iyulya 2020 g.). URL: <http://www.constitution.ru/> (archieved 26-07-2025. URL: <https://web.archive.org/web/20250726203911/http://www.constitution.ru/>).
25. Abramov N. Putin vyskazalsya o statute ChVK v Rossii. Lenta.Ru. December 14, 2023. URL: <https://lenta.ru/news/2023/12/14/putin-vyskazalsya-o-statuse-chvk-v-rossii/> (archieved 26-07-2025. URL: <https://web.archive.org/web/20250726205107/https://lenta.ru/news/2023/12/14/putin-vyskazalsya-o-statuse-chvk-v-rossii/>).

Moiko S., Maxymenko O., Skyba Y. Correlation Analysis of Formation of Russia's Military and Political Interests and Political and Legal Framework for the Use of Private Military Companies

This article endeavors to conduct a political analysis of the perspectives held by the military and political leadership of the Russian Federation on the utilization of private military companies (PMCs) as instruments for advancing the nation's foreign policy objectives. It is ascertained that within the Russian academic discourse on national security, there prevails a consensus that the current system governing the state's military organization in the Russian Federation is inadequate for the demands of contemporary network-centric warfare. This system necessitates modernization, particularly to enhance the capacity to manage not only the Russian Federation's security apparatus but also civil society institutions and business resources. The analysis reveals that several strategic planning documents of the Russian Federation delineate the employment of both regular and irregular armed formations by the Russian government, including operations beyond national borders, to achieve foreign policy goals. A direct correlation is identified between legislative initiatives aimed at regulating PMC activities in the Russian Federation and significant milestones in the evolution of these entities. It is proven that all legislative measures concerning the regulation of PMCs in the Russian Federation have been reactive, likely intended to preempt potential negative public reactions to legally contentious situations, encompassing issues of social guarantees, accountability for crimes and misdemeanors, and more. The study demonstrates that the legislative regulation of PMC activities has deliberately lagged behind their operational realities in conflict zones, to avoid establishing official precedents that would integrate these entities into the state's military organization. In conclusion, given the stringent regulation of conventional armed forces at both national and international levels, availability of PMC resources provide means to circumvent international legal norms. The Russian Federation's military policy regarding the use of force conceptually allows for the delegation of state responsibility for escalating conflicts or initiating warfare to sub-conventional actors.

Keywords: military-political interests, hybrid threats, national security, private military companies, asymmetric measures.